УДК 366:614](450)»1920/1930»
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/104-4

Олександр МАЛЕЦЬ,
orcid.org/0000-0001-7927-4335
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри готельно-ресторанної та музейної справи
Мукачівського державного університету
(Ужгород, Україна) A.Malets@mail.msu.edu.ua

Василь КАЛІЙ,
orcid.org/0000-0001-5260-32-82
доктор медичних наук,
декан медичного факультету № 2
Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) vasyl.kaliy@uzhnu.edu.ua

Наталія МАЛЕЦЬ,
orcid.org/0000-0002-1352-305X,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри громадського здоров'я і гуманітарних дисциплін
Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) natalia.malets@uzhnu.edu.ua

ФІНАНСОВА ТА МЕДИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА МУКАЧЕВА ТА МУКАЧІВЩИНИ В УМОВАХ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ (1920-1930-ТІ РР.)

У статті досліджено формування та розвиток фінансової й медичної інфраструктури Мукачева та Мукачівщини в умовах чехословацької модернізації 1920–1930-х рр. Проаналізовано суспільно-політичні та соціально-економічні зміни, спричинені входженням Підкарпатської Русі до складу Чехословацької Республіки, а також їхній вплив на систему державного управління, фінансове адміністрування та соціальне забезпечення населення. Визначено роль Мукачева як важливого адміністративного, торговельно-економічного й соціального центру регіону. Увагу приділено становленню місцевих фінансових установ, організації податкового управління, розвитку банківської та ощадної справи, а також запровадженню нових механізмів державного фінансового контролю. Простежено процес інтеграції регіону до правового й економічного простору Чехословаччини, що супроводжувався уніфікацією адміністративних процедур, упорядкуванням податкових відносин і вдосконаленням системи контролю за надходженням та використанням державних коштів. Розглянуто значення банківських установ для розвитку місцевої торгівлі, підприємництва, кредитування та економічної активності населення. Окремо висвітлено модернізацію сфери охорони здоров'я. Охарактеризовано розширення мережі лікарень, амбулаторій та інших лікувально-профілактичних закладів, зміни в організації медичної допомоги, розвиток санітарного контролю й профілактики інфекційних захворювань. Проаналізовано діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямовану на поліпшення доступності медичних послуг і санітарно-гігієнічних умов життя міського та сільського населення. Встановлено, що чехословацька модернізація мала комплексний характер і поєднувала реформування адміністративного апарату, розвиток фінансових інституцій та розширення соціальних функцій держави. Ці процеси сприяли інституційному оновленню регіону, зміцненню його економічного потенціалу та поступовому формуванню сучасніших механізмів соціального забезпечення. Зроблено висновок, що розвиток фінансової й медичної інфраструктури у 1920–1930-х рр. став важливою складовою соціально-економічної трансформації Мукачева та Мукачівщини. Досвід міжвоєнного періоду засвідчує значення державної модернізаційної політики для інтеграції регіону до політичного, економічного та соціального простору Чехословацької Республіки й створення передумов для його подальшого розвитку.

Ключові слова: *Мукачево, Мукачівщина, Підкарпатська Русь, модернізація, фінансова інфраструктура, медична інфраструктура, охорона здоров'я, державне управління.*

Oleksandr MALETS,
orcid.org/0000-0001-7927-4335
Doctor of Historical Sciences, Professor
Professor at the Department of Hotel, Restaurant, and Museum Management
Mukachevo State University
(Uzhhorod, Ukraine) A.Malets@mail.msu.edu.ua

Vasyl KALIY,
orcid.org/0000-0001-5260-32-82
Doctor of Medical Sciences, Associate Professor,
Dean of the Medical Faculty № 2
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) vasyl.kaliy@uzhnu.edu.ua

Natalia MALETS,
orcid.org/0000-0002-1352-305X,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Public Health and Humanities
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) natalia.malets@uzhnu.edu.ua

FINANCIAL AND MEDICAL INFRASTRUCTURE OF MUKACHEVO AND THE MUKACHEVO REGION IN THE CONTEXT OF CZECHOSLOVAK MODERNIZATION (1920S–1930S)

The article examines the peculiarities of the formation and development of the financial and medical infrastructure of Mukachevo and the Mukachevo region in the context of Czechoslovak modernization during the 1920s and 1930s. The impact of the incorporation of Subcarpathian Rus into the Czechoslovak Republic on the transformation of the system of public administration, financial governance, and social welfare is analyzed. Particular attention is paid to the establishment and functioning of local financial institutions, the organization of tax administration, the development of banking, and the introduction of new mechanisms of state financial control. The process of modernization in the healthcare sector is also considered, including the expansion of the network of medical institutions, improved accessibility of healthcare services, and the implementation of new approaches to public health protection. The role of Mukachevo as an important administrative, economic, and social center of the region is emphasized. It is argued that Czechoslovak state policy contributed significantly to the institutional transformation of the region and created favorable conditions for the development of modern financial and medical infrastructure. The study concludes that the modernization processes of the 1920s and 1930s became an important factor in the socio-economic transformation of the Mukachevo region and contributed to its integration into the administrative, economic, and social system of Czechoslovakia. The research highlights the interrelationship between financial development and the modernization of the healthcare system, demonstrating that the improvement of administrative and economic mechanisms created favorable conditions for the expansion of social infrastructure. The experience of Mukachevo and the Mukachevo region during the interwar period illustrates the specific features of modernization processes in Subcarpathian Rus and their importance for the long-term development of urban and regional infrastructure.

Key words: *Mukachevo, Mukachevo region, Subcarpathian Rus, modernization, financial infrastructure, medical infrastructure, healthcare, public administration.*

Постановка проблеми. Після завершення Першої світової війни та включення Підкарпатської Русі до складу Чехословацької Республіки розпочався процес модернізації регіону, що охопив систему державного управління, фінансове адміністрування та соціальну інфраструктуру. Важливе місце в цих трансформаціях посідало Мукачево, яке завдяки вигідному географічному положенню та економічному потенціалу стало одним із провідних центрів Підкарпатської Русі. Водночас формування й розвиток фінансових установ та медичних закладів Мукачева і Мукачівщини залишаються недостатньо комплексно дослідженими. Актуальним є з'ясування впливу чехословацької адміністративної та соціальної політики на становлення місцевих управлінських структур, упорядкування фінансової системи та розвиток медичного обслуговування населення.

Аналіз досліджень. Окремий напрям історіографічних досліджень становлять праці, присвячені розвитку міської економіки та інфраструктури Підкарпатської Русі. Зокрема, сучасні дослід-

ження Н. Іваник (Іваник, 2015:45) акцентують увагу на процесах розвитку міської промисловості та інфраструктури краю в 1919–1938 рр. У працях І. Гранчака (Гранчак 1995:137), В. Маркуся (Маркусь,1985:67-73), М. Мушинки (Мушинка, 2000:128) висвітлюються питання розвитку промисловості, торгівлі, транспорту, міського господарства, банківської справи та загальні тенденції економічної модернізації регіону. Водночас фінансова система розглядається переважно як складова загальної економічної політики Чехословацької Республіки.

Особливої уваги заслуговують дослідження з історії охорони здоров'я Закарпаття. Значний внесок у розроблення цієї проблематики зробили Н. Вакула (Вакула,2010:112-118), яка досліджувала розвиток системи охорони здоров'я Закарпаття у міжвоєнний період, а також І. Ліхтей (Ліхтей, 2021:34-39), у працях якого проаналізовано стан лікарень Підкарпатської Русі протягом першого десятиліття чехословацького урядування. Дослідники звертають увагу на складний стан медичної мережі після завершення Першої світової війни, заходи чехословацької влади щодо її реформування, кадрове забезпечення лікарень та поступове поліпшення медичного обслуговування населення. Комплексне вивчення фінансової та медичної інфраструктури Мукачевого і Мукачівщини як взаємопов'язаних складових модернізаційних процесів 1920–1930-х рр. залишається недостатньо розробленим. Важливе значення для дослідження історії медицини мають також праці, присвячені діяльності окремих медичних установ і лікарів Закарпаття. У цьому контексті заслуговують на увагу дослідження Ю. Турака, Ю. Яцини (Турак, Яцина, 2005:68-76), присвячені документальній історії лікарняної справи Закарпаття і наукові розвідки Н. Вакули щодо розвитку медичної системи та діяльності визначних організаторів охорони здоров'я краю. Важливим джерелом для вивчення становлення медичної інфраструктури є також праці чехословацьких авторів міжвоєнного періоду, зокрема Я. Дошкаржа (Дошкарж, 1923:53-55), Ш. Микуланинця (Микуланинець,1936: 168 -173), Ф. Ульмана (Ульман, 1932:57-64) та інших, які безпосередньо висвітлювали стан громадської охорони здоров'я та соціально-санітарні проблеми Підкарпатської Русі.

Мета статті. Метою статті є дослідження формування та розвитку фінансової і медичної інфраструктури Мукачева та Мукачівщини у 1920–1930-х рр. в умовах чехословацької модернізації, а також визначення її впливу на становлення фінансово-адміністративної системи та розвиток медичного обслуговування населення.

Виклад основного матеріалу. У березні 1920 р. відповідно до державного фінансового розпорядження для Підкарпатської Русі в Мукачеві було створено відділення фінансового управління. Першим керівником установи призначили фінансового радника Вурму. На початковому етапі діяльності установа розміщувалася у приміщеннях колишнього угорського казино на вул. Масарика та у будівлі колишнього гарнізонного штабу на вул. Коменського. Основними напрямами роботи фінансової адміністрації стали облік майна, проведення грошового обміну, організація системи податкових платежів і формування відповідної документації. У цей період розроблялися механізми адміністрування майнових, прямих і непрямих податків, податку з продажу, а також системи штрафних санкцій. Після ліквідації фінансового відділення в Берегові Мукачево отримало окреме фінансове управління, яке очолив службовець фінансової ради Кадлец. Важливим напрямом діяльності новоствореної установи стало формування кадастру платників податків і підготовка механізмів стягнення індивідуальних податкових платежів та надання передбачених законодавством пільг. У 1921 р. фінансове управління було переведено до відремонтованої будівлі колишнього гімназійного інтернату на вул. Біскупській. (Іваник, 2015:47-49).

Упродовж 1921–1926 рр. діяльність фінансового управління була зосереджена на впорядкуванні податкової системи, визначенні розмірів платежів, накопиченні необхідної документації та підготовці матеріалів для розгляду фінансових і правових справ. У 1926 р. головою фінансової ради було призначено Яна Ядловського. У наступні роки значна увага приділялася розгляду апеляцій, а також питанням обміну військових позик на компенсаційні облігації. Новий етап у розвитку фінансової системи розпочався наприкінці 1920-х років. У 1928 р. здійснювалася підготовка до запровадження податкової реформи та нових механізмів оподаткування, зокрема податку з продажу. Значення Мукачівської фінансової дирекції підтверджувалося масштабами її діяльності. Установа здійснювала контроль над значною кількістю муніципальних одиниць та координувала роботу податкових і пенсійних органів у Мукачеві та інших населених пунктах регіону.

Отже, у 1920-х роках Мукачево поступово сформувалося як важливий центр фінансового управління Підкарпатської Русі. Створення окремої адміністративної структури сприяло

впорядкуванню податкової системи, розвитку державного контролю та інтеграції регіону до фінансового простору Чехословацької Республіки. (Маркусь,1985:165). Зміна державної належності Підкарпатської Русі після Першої світової війни мала істотний вплив на розвиток її фінансово-кредитної системи. До 1918 р. економіка краю була тісно пов'язана з угорським фінансовим простором, а більшість кредитних установ функціонувала в межах системи Австро-Угорщини. Входження регіону до складу Чехословаччини зумовило необхідність переорієнтації економічних зв'язків і пристосування місцевих фінансових інституцій до нових умов. Перехідний період супроводжувався значними труднощами. Частина підприємств припинила діяльність, зросло безробіття, а частина населення була змушена шукати заробіток за межами краю. Довоєнні фінансові установи виявилися недостатньо підготовленими до нових економічних умов. (Гранчак 1995:168) Банківська система Підкарпатської Русі раніше була представлена переважно ощадними касами, невеликими акціонерними банками та кредитними товариствами, значна частина яких мала зв'язки з фінансовими центрами Угорщини. Однією з найсерйозніших проблем перших повоєнних років стала валютна нестабільність. В обігу одночасно перебували різні грошові знаки, зокрема банкноти колишнього Австро-Угорського банку, румунські гроші та банкноти, випущені в період існування Угорської радянської республіки. Така ситуація негативно впливала на довіру населення до національної валюти та сприяла поширенню спекулятивних операцій. (Мушинка, 2000:110-115).

Особливе місце в грошовому обігу посідав американський долар. Значні кошти надходили до Підкарпатської Русі від емігрантів із США, що сприяло зростанню попиту на американську валюту. У Мукачеві виникли неофіційні центри валютних операцій, де здійснювався обмін і продаж доларів. У цих умовах державна влада була змушена проводити заходи щодо стабілізації грошового обігу та здійснювати обмін старих валют на чехословацькі крони.

Поступова політична та економічна стабілізація сприяла проникненню чеського капіталу в господарське життя регіону. Особливо важливу роль у розвитку внутрішнього ринку відігравали банківські установи, які забезпечували кредитування торгівлі, промисловості, сільського господарства та житлового будівництва. Одним із перших великих банків, що розпочали діяльність у Мукачеві, став Словацький банк. Його філіал почав функціонувати в місті у 1920 р. Установа поступово перетворилася на одну з найбільш впливових кредитних організацій Підкарпатської Русі. Відділення банку діяли також в Ужгороді, Хусті та Берегові. Словацький банк забезпечував кредитування сільського господарства, торгівлі та промисловості. Важливим напрямом його діяльності стало фінансування житлового будівництва. Кредитні ресурси банку використовувалися для спорудження приватних і багатоквартирних будинків, а також об'єктів торговельного та промислового призначення. (Мушинка, 2000:196-202)

Важливу роль у діяльності Словацького банку відігравали його зв'язки з еміграцією в США. Значна частина карпаторуських і словацьких емігрантів користувалася послугами цієї фінансової установи, що сприяло надходженню коштів із-за кордону до Підкарпатської Русі. Таким чином, банк виконував функцію важливого посередника між еміграційними громадами та населенням краю. На початку 1920-х років Мукачівський філіал Словацького банку активно долучився до процесів економічного відновлення. Кредитування на пільгових умовах сприяло розвитку місцевих підприємств, торгівлі та сільського господарства. З 1924 р. установу очолював Франтішек Ріхтер, за керівництва якого банк зміцнив свої позиції в економічному житті міста.

Наприкінці 1920-х років банк активно фінансував будівельну галузь. За його участю здійснювалося спорудження житлових і громадських будівель, розвиток промислової інфраструктури та будівництво об'єктів торговельного призначення. У 1928 р. значні обсяги кредитів були спрямовані на будівництво десятків житлових будинків у Мукачеві. Важливе місце у фінансовій системі міста займало відділення державної банківської структури при Міністерстві фінансів Чехословацької Республіки, яке розпочало діяльність у травні 1920 р. Воно брало участь у регулюванні валютних операцій і стабілізації грошового обігу. Водночас у міжвоєнний період відбувався процес скорочення кількості місцевих банків. Якщо на початку 1920-х років на Закарпатті функціонувала значна кількість кредитних установ, то наприкінці десятиліття їхня кількість істотно зменшилася. Це було зумовлено конкуренцією з великими банківськими структурами, процесами централізації та економічними труднощами місцевих фінансових організацій. Важливу роль у кредитуванні окремих соціальних груп відігравали спеціалізовані фінансові установи. За підтримки міжнародних благодійних організацій на Підкарпатській Русі створювалися кредитні спілки, які забезпечували доступ до фінансових ресурсів для населення.

Значну увагу приділяли й розвитку сільськогосподарського кредитування. У 1925 р. в Ужгороді було створено крайову кредитну спілку, до складу якої входили численні фінансові організації регіону. Законодавчі механізми Чехословаччини передбачали можливість надання кредитів для розвитку сільського господарства на пільгових умовах.

Важливе місце у фінансовій системі Мукачева займало відділення Народного банку Чехословаччини. Воно стало правонаступником банківських структур, які діяли в місті ще за часів Австро-Угорщини. Мукачево традиційно мало важливе значення як торговельний центр, тому ще на початку XX ст. тут функціонували установи, пов'язані з банківською системою Австро-Угорщини. Після утворення Чехословаччини межі діяльності Мукачівського банківського відділення були переглянуті відповідно до нової адміністративно-територіальної системи.

У 1926 р. було створено Народний банк Чехословаччини, який перебрав на себе права та обов'язки попередніх державних банківських структур. Його діяльність стала важливою складовою процесу формування єдиної фінансової системи держави. Окреме місце посідав ощадний банк, діяльність якого була спрямована на розвиток заощаджень населення та зміцнення його економічної самостійності. У 1920-х роках значного поширення набула практика відкриття ощадних рахунків, зокрема дитячих ощадних книжок. Зростання кількості вкладників та обсягів заощаджень свідчило про поступове відновлення довіри населення до фінансових установ. Ощадні банки не лише акумулювали кошти населення, але й здійснювали кредитні операції, зокрема надавали іпотечні, комунальні та вексельні кредити. У розвитку місцевої фінансової системи важливу роль відіграв Мукачівський народний банк. Після Першої світової війни він опинився у складному економічному становищі через нестачу обігових коштів і втрату частини депозитів населення.(Гай-Нижник, 2011:94).

З метою стабілізації фінансового становища в середині 1920-х років Мукачівський народний банк був реорганізований і увійшов до системи Чехословацького банку легіонерів. Реорганізація здійснювалася за підтримки Міністерства фінансів Чехословаччини. Залучення нового капіталу дозволило зміцнити фінансову базу банку та розширити його кредитну діяльність. Установа поступово відновила довіру населення і стала важливим джерелом фінансування місцевої торгівлі, промисловості та підприємницької діяльності.

В умовах недостатнього розвитку сільськогосподарського кредитування доступ до дешевих позик мав важливе значення для підтримки малих і середніх господарств. Однією з таких установ була Селянська скарбниця взаємодопомоги, діяльність якої була пов'язана з розвитком іпотечного та сільськогосподарського кредитування. Надання доступних кредитів сприяло підтримці фермерських господарств, а також допомагало вирішувати проблеми, пов'язані з поділом земельної власності та спадкуванням. Хоча Мукачівська Селянська скарбниця взаємодопомоги функціонувала відносно нетривалий час, її діяльність мала позитивне значення для сільського населення міста та навколишніх територій. Важливою складовою фінансового життя Мукачева були також кредитні об'єднання, створені для підтримки окремих соціальних груп. Зокрема, у 1923 р. за сприяння міжнародної благодійної організації було засновано Єврейське кредитне об'єднання. Основним завданням установи була фінансова підтримка населення, яке зазнало значних економічних втрат унаслідок Першої світової війни. Організація надавала доступні кредити та сприяла економічній стабілізації членів громади. Упродовж 1920-х років фінансові можливості об'єднання поступово зростали, що свідчило про його активну роль у соціально-економічному житті міста.

У міжвоєнний період у Мукачеві сформувалася розгалужена банківська та кредитна система. Її розвиток був важливим чинником економічної модернізації міста, сприяв відновленню промисловості й торгівлі, розвитку житлового будівництва та підтримці сільського господарства. (Маркусь,1985:198-205)

Важливою складовою модернізаційних процесів на Підкарпатській Русі у 1920–1930-х роках став розвиток системи охорони здоров'я. Після Першої світової війни медична мережа краю перебувала у складному стані. Відчувалася нестача лікарів, лікарняних закладів, спеціалізованих відділень і належного санітарного забезпечення. На момент входження Підкарпатської Русі до складу Чехословаччини медична інфраструктура регіону була недостатньо розвиненою. Значна частина лікарень потребувала ремонту, модернізації та поліпшення матеріально-технічної бази. Чехословацька адміністрація поступово здійснювала реорганізацію системи медичного обслуговування. Відбувалося розширення мережі лікарень, амбулаторій і консультаційних пунктів, а також залучення медичних працівників із Чехії та Моравії. Одним із важливих результатів реформування стало збільшення кількості медичних працівників. У 1920-х років чисельність лікарів у регіоні посту-

пово зростала, що сприяло розширенню доступу населення до кваліфікованої медичної допомоги. Основними напрямами розвитку охорони здоров'я стали боротьба з інфекційними захворюваннями, розширення лікарняної мережі, розвиток спеціалізованої медичної допомоги, охорона материнства і дитинства, санітарно-гігієнічна освіта населення та протидія туберкульозу (Вакула,2010:114).

Одним із провідних медичних закладів регіону була Мукачівська міська лікарня. Після встановлення чехословацької влади вона перейшла під державну опіку, що сприяло поліпшенню її фінансового та матеріального забезпечення.

У міжвоєнний період відбувалося поступове вдосконалення структури лікарні та розширення обсягів медичної допомоги.

Помітну роль у розвитку лікарні відігравали медичні фахівці, які прибували до Підкарпатської Русі з інших частин Чехословаччини. Серед них важливе місце посідав лікар Богуслав Альберт, який прибув до краю в 1919 р. та очолив Мукачівську лікарню. Його діяльність була спрямована на вдосконалення організації медичної допомоги, поліпшення санітарного стану закладу та впровадження сучасніших методів лікування. Участь кваліфікованих медичних працівників у розвитку охорони здоров'я стала важливим чинником модернізації медичної системи регіону. (Ліхтей, 2021:35-36).

Однією з найактуальніших проблем післявоєнного періоду залишалася боротьба з інфекційними захворюваннями. Населення краю потерпало від тифу, туберкульозу, венеричних і дитячих інфекцій. Для поліпшення епідеміологічної ситуації у 1923 р. в Мукачівській лікарні було відкрито інфекційне відділення. Його функціонування сприяло розвитку спеціалізованої допомоги та посиленню боротьби з поширенням небезпечних захворювань. У міжвоєнний період важливе значення мала також санітарно-профілактична діяльність. Поширення санітарних знань, проведення профілактичних заходів і розвиток системи медичного контролю поступово сприяли поліпшенню стану громадського здоров'я. Відбувався розвиток і хірургічної допомоги. У Мукачеві формувалася спеціалізована медична інфраструктура, зокрема здійснювалося будівництво та облаштування нових лікарняних корпусів. У 1928–1934 рр. формувався хірургічний корпус, що стало свідченням розширення можливостей спеціалізованого лікування.

Важливу роль у розвитку системи охорони здоров'я на Підкарпатській Русі відіграв Чехословацький Червоний Хрест. У 1920 р. для регіону було створено окрему структуру цієї організації, одним із важливих центрів діяльності якої стало Мукачево. Першим керівником організації був лікар Богуслав Альберт. Діяльність Червоного Хреста не обмежувалася безпосередньо лікувальною допомогою, а мала широкий соціально-медичний характер. У структурі організації функціонували медичні консультації, амбулаторні заклади, установи для матерів і дітей, дитячі заклади та інші соціально-медичні структури. Значна увага приділялася профілактиці захворювань і поширенню санітарно-гігієнічних знань. Діяльність Чехословацького Червоного Хреста сприяла формуванню системи громадської та соціальної медицини. У 1920-х роках Мукачево стало одним із важливих осередків діяльності цієї організації на території Підкарпатської Русі.

Однією з найбільш складних соціально-медичних проблем міжвоєнного Закарпаття залишалася висока дитяча смертність. Для її зменшення державні та громадські організації розпочали розвиток спеціалізованої системи допомоги матерям і дітям. У регіоні створювалися консультації для вагітних, пункти медичного консультування матерів, дитячі консультації, ясла, притулки та інші соціально-медичні установи. З 1920-х років чехословацька адміністрація активізувала роботу з розвитку системи охорони материнства і дитинства. (Pop, 2005:121-123). До цього процесу долучалися громадські та благодійні організації. Формування мережі спеціалізованих консультаційних закладів стало важливим елементом модернізації системи охорони здоров'я. Медична допомога поступово набувала не лише лікувального, а й профілактичного характеру. Розвиток медичної системи відбувався не лише у великих містах. У різних населених пунктах Закарпаття створювалися санітарно-профілактичні установи. Зокрема, у 1924 р. у Сваляві було організовано санітарно-дезінфекційну станцію. До її структури входили дезінфекційна служба, жіноча консультація та медичний диспансер. У разі необхідності заклад міг виконувати окремі функції лікарні. Важливим напрямом діяльності медичних і громадських організацій була боротьба з туберкульозом. Це захворювання належало до найбільш небезпечних соціальних хвороб міжвоєнного періоду. Профілактичну та санітарно-просвітницьку роботу здійснювали різні організації, зокрема Чехословацький Червоний Хрест і Масарикова ліга боротьби з туберкульозом. Їхня діяльність спрямовувалася на поширення медичних знань, профілактику захворювання та формування відповідального ставлення населення до власного здоров'я.

Незважаючи на позитивні зміни, система охорони здоров'я Підкарпатської Русі мала низку проблем. Найскладнішим залишалося забезпечення медичною допомогою сільського населення. Жителі віддалених сіл часто перебували на значній відстані від лікарень і спеціалізованих медичних установ. Проблемою залишалася також недостатня кількість лікарів, особливо у порівнянні з центральними районами Чехословаччини. Поступове збільшення чисельності медичних працівників сприяло поліпшенню ситуації, однак проблема нерівномірного розподілу медичних кадрів продовжувала існувати. Для частини населення серйозною перешкодою залишалася також вартість лікування. Медичні послуги та перебування в лікарні вимагали значних фінансових витрат, що ускладнювало доступ до медичної допомоги для малозабезпечених верств населення, робітників і селян. (Турак, Яцина, 2005:126-128).

Висновки. Таким чином, 1920–1930-ті роки стали важливим етапом соціально-економічної модернізації Мукачева та Підкарпатської Русі. Входження регіону до складу Чехословацької Республіки зумовило докорінну трансформацію фінансової, банківської та соціальної інфраструктури. У Мукачеві було сформовано систему державного фінансового управління, яка забезпечувала впорядкування податкових відносин, ведення фінансового обліку та реалізацію державної економічної політики. Одночасно відбувався розвиток банківської та кредитної системи. Діяльність Словацького банку, Народного банку Чехословаччини, ощадних установ, Мукачівського народного банку та спеціалізованих кредитних організацій сприяла відновленню економіки, розвитку торгівлі й промисловості, підтримці сільського господарства та житлового будівництва. Не менш важливими були процеси модернізації системи о хорони здоров'я. У міжвоєнний період розширювалася лікарняна мережа, створювалися спеціалізовані відділення, збільшувалася кількість медичних працівників, розвивалася санітарно-профілактична медицина та система охорони материнства і дитинства. Особливе місце у цих процесах посідало Мукачево. Міська лікарня, діяльність Богуслава Альберта, розвиток інфекційної та хірургічної допомоги, а також робота Чехословацького Червоного Хреста сприяли перетворенню міста на один із важливих медичних і соціальних центрів Підкарпатської Русі.

Отже, розвиток фінансових інституцій і системи охорони здоров'я був важливою складовою модернізаційних процесів міжвоєнного періоду. Ці зміни сприяли інтеграції Мукачева до загальнодержавного простору Чехословаччини та створили передумови для подальшого соціально-економічного розвитку міста й регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакула Н. Розвиток системи охорони здоров'я Закарпаття у міжвоєнний період (1919–1939 рр.). Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Ужгород, 2010. Вип. 24. С. 112–118.
2. Гай-Нижник П. П. Економічна політика Чехословаччини щодо Підкарпатської Русі у міжвоєнний період. Український історичний журнал. 2011. № 4. С. 89–103.
3. Гранчак І. М. та ін. Нариси історії Закарпаття. Т. 2: 1918–1945. Ужгород : Закарпаття, 1995. 663 с.
4. Гранчак І. М., Маркусь В. І., Мушинка М. І. Нариси історії Закарпаття. Ужгород : Закарпаття, 1993–1995.
5. Іваник Н. Економічний розвиток Підкарпатської Русі у складі Чехословацької Республіки (1919–1938 рр.). Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Ужгород, 2015. Вип. 2 (33). С. 45–52.
6. Ліхтей І. Стан лікарень на Підкарпатській Русі упродовж першого десятиліття чехословацького урядування (1919–1929). Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. 2021. № 2 (30). С. 34–39.
7. Магочій П. Р. Історія України. Торонто : University of Toronto Press, 1996. 784 с.
8. Маркусь В. Приєднання Закарпатської України до Чехословаччини 1919–1920. Нью-Йорк : Українська вільна академія наук у США, 1985. 276 с.
9. Мушинка М. І. Закарпаття в XX столітті: історико-політичні нариси. Ужгород : Карпати, 2000. 352 с.
10. Турак Ю., Яцина Ю. Історія медицини Закарпаття. Ужгород : Закарпаття, 2005. 240 с.
11. Doškář J. Veřejné zdravotnictví v Podkarpatské Rusi. Podkarpatská Rus : obraz poměrů přírodních, hospodářských, politických, církevních, jazykových a osvětových. Praha : Orbis, 1923. S. 178.
12. Fedinec Cs. Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918–1944. Budapest : Lilium Aurum, 2002. 576 p.
13. Mikulaninec Š. Zdravotnictví a sociálně zdravotní poměry na Podkarpatské Rusi. Podkarpatská Rus : sborník hospodářského, kulturního a politického poznání Podkarpatské Rusi / red. Jaroslav Zatloukal. Bratislava : Klub přátel Podkarpatské Rusi, 1936. S. 168–173.
14. Pop I. Dějiny Podkarpatské Rusi v datech. Praha : Libri, 2005. 680 s.
15. Statistická ročenka Republiky československé. Praha : Státní úřad statistický, 1935.
16. Švorc P. Zakliata krajina. Podkarpatská Rus 1918–1946. Prešov : Universum, 1996. 392 s.
17. Ulman Fr. Dobrovolná sociálně-zdravotní péče na Podkarpatské Rusi. Publikace pro zem Podkarpatská Rus / sest. Gustav Bianchi. Banská Bystrica : Slovan, 1932. S. 73.

REFERENCES

1. Vakula N. (2010) Rozvytok systemy okhorony zdorovia Zakarpattia u mizhvoyennyi period (1919–1939 rr.). [Development of the healthcare system of Transcarpathia in the interwar period (1919–1939)]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Istoriia. Uzhhorod. Vyp. 24. 112–118. [in Ukrainian].
2. Hai-Nyzhnyk P. P. (2011) Ekonomichna polityka Chekhoslovachchyny shchodo Pidkarpatskoi Rusy u mizhvoyennyi period. [Economic policy of Czechoslovakia towards Subcarpathian Rus in the interwar period]. Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. № 4. 89–103. [in Ukrainian].
3. Hranchak I. M. et al. (1995) Narysy istorii Zakarpattia. T. 2. 1918–1945. [Essays on the history of Transcarpathia. Vol. 2. 1918–1945]. Zakarpattia. Uzhhorod. 663. [in Ukrainian].
4. Hranchak I. M., Markus V. I., Mushynka M. I. (1993–1995) Narysy istorii Zakarpattia. [Essays on the history of Transcarpathia]. Zakarpattia. Uzhhorod. [in Ukrainian].
5. Ivanyk N. (2015) Ekonomichnyi rozvytok Pidkarpatskoi Rusy u skladi Chekhoslovatskoi Respubliky (1919–1938 rr.). [Economic development of Subcarpathian Rus as part of the Czechoslovak Republic (1919–1938)]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Istoriia. Uzhhorod. Vyp. 2 (33). 45–52. [in Ukrainian].
6. Likhtei I. (2021) Stan likaren na Pidkarpatskii Rusi uprodovzh pershoho desiatylittia chekhoslovatskoho uriaduvannia (1919–1929). [The state of hospitals in Subcarpathian Rus during the first decade of Czechoslovak rule (1919–1929)]. Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny. № 2 (30). 34–39. [in Ukrainian].
7. Magocsi P. R. (1996) Istoriia Ukrainy. [History of Ukraine]. University of Toronto Press. Toronto. 784. [in Ukrainian].
8. Markus V. (1985) Pryiednannia Zakarpatskoi Ukrainy do Chekhoslovachchyny 1919–1920. [The incorporation of Transcarpathian Ukraine into Czechoslovakia, 1919–1920]. Ukrainska vilna akademiia nauk u SShA. New York. 276. [in Ukrainian].
9. Mushynka M. I. (2000) Zakarpattia v XX stolitti: istoryko-politychni narysy. [Transcarpathia in the 20th century: historical and political essays]. Karpaty. Uzhhorod. 352. [in Ukrainian].
10. Turak Yu., Yatsyna Yu. (2005) Istoriia medytsyny Zakarpattia. [History of medicine in Transcarpathia]. Zakarpattia. Uzhhorod. 240. [in Ukrainian].
11. Doškář J. (1923) Veřejné zdravotnictví v Podkarpatské Rusi. [Public healthcare in Subcarpathian Rus]. Podkarpatská Rus: obraz poměrů přírodních, hospodářských, politických, církevních, jazykových a osvětových. Orbis. Praha. 178. [in Czech].
12. Fedinec Cs. (2002) Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918–1944. [Documents on the history of Hungarians in Transcarpathia, 1918–1944]. Lilium Aurum. Budapest. 576. [in Hungarian].
13. Mikulaninec Š. (1936) Zdravotnictví a sociálně zdravotní poměry na Podkarpatské Rusi. [Healthcare and socio-medical conditions in Subcarpathian Rus]. Podkarpatská Rus: sborník hospodářského, kulturního a politického poznání Podkarpatské Rusi / red. Jaroslav Zatloukal. Klub přátel Podkarpatské Rusi. Bratislava. 168–173. [in Czech].
14. Pop I. (2005) Dějiny Podkarpatské Rusi v datech. [History of Subcarpathian Rus in dates]. Libri. Praha. 680. [in Czech].
15. Statistická ročenka Republiky československé. (1935) [Statistical Yearbook of the Czechoslovak Republic]. Státní úřad statistický. Praha. [in Czech].
16. Švorc P. (1996) Zakliata krajina. Podkarpatská Rus 1918–1946. [The accursed land. Subcarpathian Rus, 1918–1946]. Universum. Prešov. 392. [in Slovak].
17. Ulman Fr. (1932) Dobrovolná sociálně-zdravotní péče na Podkarpatské Rusi. [Voluntary social and healthcare services in Subcarpathian Rus]. Publikace pro zem Podkarpatská Rus / sest. Gustav Bianchi. Slovan. Banská Bystrica. 73. [in Czech].

Дата першого надходження статті до видання: 15.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

